

"DUAL TA'LIMNI POLITEKNIKUMLARDA TATBIQ QILISH VA AVZALIKLARI"

Tursunov Yoqubjon Abdulkarimovich

Piskent 1-son politexnikumi

Ishlab chiqarish ta'limi bo'yicha direktor o'rinbosari

Elektron pochta: myoqubjontursunov23@gmail.com

Annotatsiya

Ushbu maqola politexnikumlarda dual ta'lim tizimini tatbiq qilishning nazariy va amaliy jihatlarini ko'rib chiqadi. Dual ta'limning mohiyati, maqsadlari, vazifalari, afzalliklari, shuningdek, O'zbekistonda ushbu tizimni joriy etishning istiqbollari va muammolari tahlil qilinadi. Maqolada dual ta'limning ta'lim sifatini oshirish, talabalarning amaliy ko'nikmalarini rivojlantirish va ish beruvchilarning talablariga javob beradigan mutaxassislarni tayyorlashdagi roli alohida ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: dual ta'lim, politexnikumlar, kasbiy ta'lim, ish beruvchilar, ta'lim sifati, amaliy ko'nikmalar, O'zbekiston.

Kirish

Bugungi kunda O'zbekiston iqtisodiyoti jadal rivojlanmoqda, bu esa o'z navbatida, turli sohalarda yuqori malakali mutaxassislarga bo'lgan talabni oshirmoqda. Kasbiy ta'lim tizimi, xususan, politexnikumlar ushbu talabni qondirishda muhim rol o'ynaydi. Biroq, ta'lim jarayonining nazariy yo'naltirilgani, amaliy ko'nikmalarning yetarli emasligi va ish beruvchilarning talablari bilan ta'lim dasturlari o'rtasidagi tafovut kabi muammolar mavjud. Ushbu muammolarni hal qilishda dual ta'lim tizimi samarali yechim taklif etadi.

Dual ta'limning mohiyati va maqsadi

Dual ta'lim – bu ta'lim jarayonining ikki xil muhitda, ya'ni ta'lim muassasasida (nazariy bilimlar) va ishlab chiqarishda (amaliy ko'nikmalar) olib borilishini nazarda tutuvchi ta'lim tizimidir. Dual ta'limning asosiy maqsadi – talabalarni real ish sharoitlariga tayyorlash, ularda amaliy ko'nikmalarni shakllantirish va ish beruvchilarning talablariga javob beradigan yuqori malakali mutaxassislarni yetishtirishdir.

Dual ta'lim quyidagi vazifalarni bajaradi:

• Talabalarning nazariy bilimlarini amaliy ko'nikmalar bilan

mustahkamlash: Dual ta'lim talabalarga o'zlarining nazariy bilimlarini amaliyotda qo'llash imkoniyatini beradi. Bu ularning o'rganilayotgan fanni chuqurroq tushunishlariga va kasbiy faoliyatga tayyorgarligini oshirishga yordam beradi. Masalan, qurilish politexnikumi talabasi nazariy bilimlarini qurilish maydonchasida

qo‘llashi, dasturiy ta‘minot yo‘nalishi talabasi esa dasturiy loyihalarni ishlab chiqishda qo‘llashi mumkin.

• Ishlab chiqarishda zamonaviy texnologiyalar va uskunalar bilan ishlash

ko‘nikmalarini shakllantirish: Dual ta‘lim talabalarga korxonalarda qo‘llaniladigan zamonaviy texnologiyalar va uskunalar bilan ishlash imkoniyatini beradi. Bu ularning raqobatbardoshligini oshiradi va ish beruvchilar uchun jozibador qiladi. Misol uchun, mashinasozlik yo‘nalishi talabasi zamonaviy CNC dastgohlarida ishlashni o‘rganishi, tibbiyot yo‘nalishi talabasi esa zamonaviy tibbiy asbob-uskunalar bilan ishlashni o‘rganishi mumkin.

• Talabalarning mustaqil fikrlash, muammolarni hal qilish va qaror

qabul qilish qobiliyatlarini rivojlantirish: Dual ta‘lim talabalarni real ish sharoitlarida mustaqil fikrlashga, muammolarni hal qilishga va qaror qabul qilishga o‘rgatadi. Bu ularning kasbiy faoliyatida duch keladigan qiyinchiliklarni yengishga yordam beradi. Misol uchun, iqtisodiyot yo‘nalishi talabasi korxonaning moliyaviy hisobotlarini tahlil qilish va uni yaxshilash bo‘yicha takliflar berishni o‘rganishi, huquqshunoslik yo‘nalishi talabasi esa real sud jarayonlarida ishtirok etib, huquqiy muammolarni hal qilishni o‘rganishi mumkin.

• Ta‘lim muassasalari va ish beruvchilar o‘rtasida hamkorlikni

kuchaytirish: Dual ta‘lim ta‘lim muassasalari va ish beruvchilar o‘rtasida yaqin hamkorlikni ta‘minlaydi. Bu ta‘lim dasturlarini ish beruvchilarning talablariga moslashtirish, o‘quv jarayoniga zamonaviy texnologiyalarni joriy etish va talabalarning ishga joylashish imkoniyatlarini oshirishga yordam beradi. Masalan, ta‘lim muassasalari korxonalar bilan birgalikda o‘quv dasturlarini ishlab chiqishi, korxonalar o‘z mutaxassislarini ta‘lim jarayoniga jalb qilishi va talabalar uchun amaliyot o‘rinlarini taqdim etishi mumkin.

• Mintaqaning iqtisodiy rivojlanishiga hissa qo‘shadigan mutaxassislarni

tayyorlash: Dual ta‘lim mintaqaning iqtisodiy rivojlanishiga hissa qo‘shadigan, mahalliy korxonalarning ehtiyojlarini qondira oladigan mutaxassislarni tayyorlashga yordam beradi. Bu mintaqada yangi ish o‘rinlarini yaratish, investitsiyalarni jalb qilish va aholining ijtimoiy farovonligini oshirishga yordam beradi. Masalan, agrar yo‘nalishdagi politexnikumlar mintaqadagi fermer xo‘jaliklari uchun zamonaviy qishloq xo‘jaligi texnologiyalarini qo‘llay oladigan mutaxassislarni tayyorlashi, turizm yo‘nalishidagi politexnikumlar esa mintaqadagi turistik ob‘yektlar uchun xizmat ko‘rsata oladigan mutaxassislarni tayyorlashi mumkin.

Dual ta‘lim tizimi bir qator afzalliklarga ega, jumladan:

• Talabalar uchun:

Amaliy ko‘nikmalarni rivojlantirish va real ish tajribasiga ega bo‘lish. Dual ta‘lim talabalarga o‘z mutaxassisliklari bo‘yicha amaliy ko‘nikmalarni rivojlantirish va real ish tajribasiga ega bo‘lish imkoniyatini beradi. Ular o‘qish davrida korxonalarda

ishlash orqali ish jarayonini o'rganadilar, zamonaviy uskunalar bilan ishlashni o'rganadilar va ish beruvchilarning talablarini tushunadilar. Bu ularning kelajakdagi kasbiy faoliyatlari uchun muhim poydevor yaratadi.

Kelajakda ishga joylashish imkoniyatini oshirish. Dual ta'limni tamomlagan talabalar ish beruvchilar tomonidan yuqori baholanadi, chunki ular allaqachon kerakli ko'nikmalarga va ish tajribasiga ega bo'ladilar. Ko'pgina hollarda, talabalar o'qish davrida amaliyot o'tagan korxonalarda ish bilan ta'minlanadilar.

Ta'lim davrida maosh olish va o'qish xarajatlarini qoplash. Dual ta'lim talabalarga o'qish davrida maosh olish imkoniyatini beradi. Bu ularning o'z o'qish xarajatlarini qoplashlariga va moliyaviy mustaqillikka erishishlariga yordam beradi.

Ish beruvchilar bilan aloqa o'rnatish va kelajakdagi faoliyatini rejalashtirish. Dual ta'lim talabalarga bo'lajak ish beruvchilar bilan aloqa o'rnatish va o'z kasbiy faoliyatlarini rejalashtirish imkoniyatini beradi. Ular korxonalarining ichki tuzilishi, ish sharoitlari va korporativ madaniyati bilan tanishadilar.

• Ta'lim muassasalari uchun:

Ta'lim sifatini oshirish va o'quv dasturlarini ish beruvchilarning talablariga moslashtirish. Dual ta'lim ta'lim muassasalariga o'z o'quv dasturlarini ish beruvchilarning talablari asosida takomillashtirish imkoniyatini beradi. Bu ta'lim sifatini oshirishga va bitiruvchilarning raqobatbardoshligini ta'minlashga yordam beradi.

Ishlab chiqarish korxonalari bilan hamkorlikni rivojlantirish va moliyaviy resurslarni jalb qilish. Dual ta'lim ta'lim muassasalariga ishlab chiqarish korxonalari bilan hamkorlikni rivojlantirish va ulardan moliyaviy resurslarni jalb qilish imkoniyatini beradi. Korxonalar ta'lim muassasalariga o'quv materiallari, uskunalar va o'quv xonalari bilan ta'minlashlari mumkin.

O'qituvchilarning malakasini oshirish va ularni zamonaviy texnologiyalar bilan tanishtirish. Dual ta'lim o'qituvchilarga ishlab chiqarish korxonalarida bo'lib, o'z malakalarini oshirish va zamonaviy texnologiyalar bilan tanishish imkoniyatini beradi. Bu ularning o'quv jarayonini yanada samaraliroq tashkil etishlariga yordam beradi.

• Ish beruvchilar uchun:

O'z ehtiyojlariga mos keladigan yuqori malakali mutaxassislarni tayyorlash. Dual ta'lim ish beruvchilarga o'z ehtiyojlariga mos keladigan yuqori malakali mutaxassislarni tayyorlash imkoniyatini beradi. Ular ta'lim jarayonida faol ishtirok etib, talabalarga o'z talablarini o'rgatadilar va ularni kelajakdagi ish faoliyatiga tayyorlaydilar.

Ishga qabul qilish xarajatlarini kamaytirish va yangi ishchilarni moslashtirish davrini qisqartirish. Dual ta'lim ish beruvchilarga ishga qabul qilish xarajatlarini kamaytirish va yangi ishchilarni moslashtirish davrini qisqartirish

imkoniyatini beradi. Dual ta’limni tamomlagan ishchilar allaqachon korxonaning ish jarayoni bilan tanish bo’ladilar va tezda ishga kirishib ketadilar.

Ishlab chiqarish jarayoniga yangi texnologiyalarni joriy etish va innovatsiyalarni rivojlantirish. Dual ta’lim ish beruvchilarga ishlab chiqarish jarayoniga yangi texnologiyalarni joriy etish va innovatsiyalarni rivojlantirish imkoniyatini beradi. Talabalar korxonalarga yangi g’oyalar va yondashuvlar olib kelishlari mumkin.

• **Jamiyat uchun:**

Iqtisodiyotning rivojlanishiga hissa qo’shadigan malakali ishchi kuchini tayyorlash. Dual ta’lim iqtisodiyotning rivojlanishiga hissa qo’shadigan, zamonaviy talablarga javob beradigan malakali ishchi kuchini tayyorlashga yordam beradi.

Ishsizlik darajasini kamaytirish va aholining ijtimoiy farovonligini oshirish. Dual ta’lim ishsizlik darajasini kamaytirishga va aholining ijtimoiy farovonligini oshirishga yordam beradi. Dual ta’limni tamomlagan talabalar ish bilan ta’minlangan bo’ladilar va jamiyatga foyda keltiradilar.

Ta’lim tizimining nufuzini oshirish va unga bo’lgan ishonchni mustahkamlash. Dual ta’lim ta’lim tizimining nufuzini oshirishga va unga bo’lgan ishonchni mustahkamlashga yordam beradi. Dual ta’lim muvaffaqiyatli ishlayotganligi jamiyatga ta’lim tizimiga ishonchni oshiradi.

O‘zbekistonda dual ta’limni tatbiq qilish istiqbollari va muammolari

O‘zbekistonda dual ta’lim tizimini joriy etishga qaratilgan bir qator chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Xususan, kasb-hunar kollejlari va politexnikumlar faoliyatida dual ta’lim elementlari joriy etilmoqda, ish beruvchilar bilan hamkorlikni rivojlantirishga qaratilgan loyihalar amalga oshirilmoqda.

Biroq, ushbu jarayonda bir qator muammolar ham mavjud, jumladan:

• **Me’yoriy-huquqiy baza:** Dual ta’limni to’liq joriy etish uchun zarur bo’lgan qonunchilik bazasining yetarli emasligi.

• **Moliyaviy ta’minot:** Ta’lim muassasalari va korxonalarning dual ta’limni tashkil etish uchun yetarli moliyaviy resurslarga ega emasligi.

• **Pedagog kadrlar:** Dual ta’lim tizimida ishlash uchun maxsus tayyorgarlikka ega bo’lgan o’qituvchilarning yetishmasligi.

• **Ish beruvchilarning ishtiroki:** Ko’pgina ish beruvchilarning dual ta’lim tizimida ishtirok etishga yetarli qiziqish bildirmasligi.

• **Jamoatchilikning xabardorligi:** Aholi va ish beruvchilarning dual ta’lim tizimi haqida yetarli ma’lumotga ega emasligi.

Ushbu muammolarni hal qilish uchun quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish zarur:

• Dual ta’limni tartibga soluvchi qonunchilik bazasini takomillashtirish.

- Ta’lim muassasalari va korxonalarni dual ta’limni tashkil etish uchun moliyaviy qo‘llab-quvvatlashni kuchaytirish.
- O‘qituvchilarni dual ta’lim tizimida ishlashga tayyorlash bo‘yicha maxsus dasturlarni ishlab chiqish.
- Ish beruvchilarning dual ta’lim tizimida ishtirok etishini rag‘batlantirish mexanizmlarini yaratish.
- Jamoatchilikni dual ta’lim tizimi haqida xabardor qilish bo‘yicha keng ko‘lamli kampaniyalar o‘tkazish.

Xulosa

Dual ta’lim tizimi politexnikumlarda ta’lim sifatini oshirish, talabalarning amaliy ko‘nikmalarini rivojlantirish va ish beruvchilarning talablariga javob beradigan mutaxassislarni tayyorlash uchun katta imkoniyatlar yaratadi. O‘zbekistonda ushbu tizimni joriy etish istiqbollari yuqori, biroq mavjud muammolarni hal qilish uchun kompleks chora-tadbirlarni amalga oshirish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 27-iyuldagi PQ-3151-sonli "O‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida"gi qarori.
2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligining normativ hujjatlari.
3. Xalqaro tajriba (Germaniya, Avstriya, Shveysariya) asosida dual ta’lim tizimini joriy etish bo‘yicha ilmiy tadqiqotlar.
4. O‘zbekistondagi politexnikumlarning faoliyati va dual ta’limni joriy etish bo‘yicha tajribalari.
5. Ish beruvchilarning kasbiy ta’lim tizimiga bo‘lgan talablari va dual ta’limga munosabati bo‘yicha sotsiologik tadqiqotlar natijalari.